

Tijana I. Balek
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Student doktorskih studija
tijana.balek@gmail.com

doi: 10.19090/zjik.2017.53-70
UDK 811.163.41'367.625:811.111'367.625:
[811.161.1'367.625
Originalni naučni rad

KOMPARATIVNI GLAGOLI U SRPSKOM JEZIKU U POREĐENJU SA ENGLISKIM I RUSKIM*

SAŽETAK: U radu se daju osnovne tvorbene i semantičke karakteristike tzv. *komparativnih glagola* u srpskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u engleskom i ruskom. Srpski i ruski jezik značenja datih glagola izražavaju na leksičkom i sintaksičkom nivou, dok se u engleskom ona realizuju pretežno na nivou fraze ili rečenice, što pokazuju primeri: *prestariti* → *to become too old*; *poskakivati* → *to jump over and over again/slightly*. Osnovu rada čine glagoli prikupljeni iz romana napisanih na srpskom jeziku i prevedenih na engleski i ruski, a cilj rada je ukazivanje na razlike u tvorbi i semantici datih glagola u poređenim jezicima.

Gljučne reči: komparativni glagoli, značenje, tvorba, srpski, engleski i ruski jezik

1. Uvod

Predmet ovog rada jeste kontrastivna analiza komparativnih glagola u srpskom jeziku i njihovih prevodnih ekvivalenata u engleskom i ruskom. U fokusu naše analize su prvenstveno glagoli koje je Đuro Grubor u svojoj monografiji *Аспектна значења* (1953) nazvao 'komparativni glagoli',¹ odnosno deminutivni, augmentativni i majorativni glagoli, ali i određene dodatne grupe glagolskih leksema za koje smatramo da su tvorbena i/ili semantički bliske proučavanim glagolima (što je obrazloženo u odeljku 2.1.).

---

* Rad je deo obimnijeg istraživanja nastalog pod mentorstvom prof. dr Predraga Novakova u okviru predmeta *Kontrastivna proučavanja jezika (englesko-srpska)* na doktorskim studijama na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

¹ Glagolske lekseme koje su predmet datog rada Đ. Grubor je definisao na sledeći način: „деминутивни, аугментативни и мајоративни су глаголи у неку руку поредбени, компаративни: деминутивни и аугментативни се пореде с нормалнима, а мајоративни с »другима«, па деминутивни изврше мање, аугментативни више од нормалнога, а мајоративни боље од другога...” (Грубор 1953: 36).

Cilj rada je da se sagledaju tvorbene i semantičke osobenosti proučavane grupe glagola u srpskom jeziku i pritom uporede sa mogućim prevodnim ekvivalentima u engleskom i ruskom, te da se ukaže na kojem se jezičkom nivou pretežno realizuju značenja posmatranih glagolskih leksema najpre u srpskom jeziku, a potom i njihovih mogućih engleskih i ruskih prevodnih ekvivalenata (na osnovu korpusnog materijala).

Dakle, pod ‘komparativnim glagolima’ se u datom radu podrazumevaju glagoli sa deminutivnim, augmentativnim i majorativnim značenjem, čije je obeležje modifikacija značenja u odnosu na osnovno značenje motivnog glagola u pravcu: (1) manje ili kraće radnje od radnje motivnog glagola (*deminutivni glagoli*), (2) više ili jačeg intenziteta od radnje motivnog glagola (*augmentativni*) i (3) bolje, uspešnije izvršenosti ili akcenta na tome da je radnju izvršio neko drugi (*majorativni glagoli*) (prema Грыбор 1953). Postoje, međutim, i drugačija tumačenja onih grupa glagolskih leksema koje u ovom radu svrstavamo u komparativne glagole. B. Tošović (2009a), na primer, smatra da se augmentativnim i deminutivnim glagolima izražava modifikacija *stepena*,² a majorativnim modifikacija *norme*.³

Značenja ispitivanih glagola (deminutivnost, augmentativnost i majorativnost) u srpskom i ruskom jeziku ostvaruju se prefiksacijom ili sufiksacijom, a često i cirkumfiksacijom (dakle, eksplicirana su odgovarajućim tvorbenim formantima), dok dati formanti „nemaju u engleskom jeziku obim i funkciju kao u srpskom” (Novakov 2005: 87), već se kao prevodni ekvivalenti javljaju sintaksičke konstrukcije, frazni glagoli i (u svega nekoliko slučajeva) glagoli s prefiksom. Navedena tvrdnja je analizom korpusa i potvrđena, što se obrazlaže u nastavku rada. Budući da su se komparativni glagoli pokazali kao deficitarni u pisanoj upotrebi, analizi su podvrgnuti svi glagolski oblici (lični i nelični) s odgovarajućim značenjem pronađeni u korpusu. Analizu otežava višeznačnost formanata (prefiksa), jer se jednim istim prefiksom može

---

² Modifikacija stepena sastoji se u povećavanju jačine glagolskog značenja, njegovog dela ili određenog elementa i može biti u porastu ili u opadanju. Modifikacija stepena ‘u porastu’ izražava se u vidu uvećavanja i stremljenja glagolske radnje ka maksimumu, ka krajnjoj tački (ovoj grupi, pored ostalih, pripadaju i augmentativni glagoli), dok se ‘opadanje’ glagolske radnje izražava u vidu njenog ograničenja, skraćivanja, slabljenja, težnje ka minimumu (deminutivni glagoli) (prema Тошович 2009a: 38–39). O mogućnostima stepenovanja u domenu glagolskih leksema v. kod: Ивановић 2015.

³ Modifikacija norme sastoji se u dovođenju glagolske radnje do određenog opšteprihvaćenog nivoa, neophodne norme, ili, sa druge strane, u nedostizanju željenog nivoa ili standarda; majorativnim glagolima se denotira prevashodstvo, dominacija (prema Тошович 2009a: 39).

obrazovati nekoliko grupa glagola te nam samo kontekst pruža razrešenje pitanja pripadnosti glagola određenoj grupi.

1.1. Korpus

Korpus rada čine tri romana napisana na savremenom srpskom jeziku koji su prevedeni na engleski i ruski: (1) *Unutrašnja strana vetra* M. Pavića (engl. *The Inner Side of the Wind* – na engleski prevela Kristina Pribičević Zorić; рус. *Внутренняя сторона ветра* na ruski je prevela Larisa Saveljeva) i (2) *Hazarski rečnik* M. Pavića (engl. *Dictionary of the Khazars*, koji je prevela Kristina Pribičević Zorić; рус. *Хазарский словарь*),⁴ kao i (3) *Strah i njegov sluga* M. Novaković (engl. *Fear and Servant* prevod na engleski – Terens MakEneni; рус. *Страх и его слуга*).⁵

Premda korpus nije autorski i žanrovski homogen, to se ne smatra nedostatkom (različit stil pisanja, upotreba različitih jezičkih sredstava, kao i različite kontekstualne realizacije proučavanih glagolskih leksema su prednost zbog njihove deficitarnosti u korpusu, jer se na taj način dobija širi uvid u njihovu distribuciju). Takođe, romani koji čine korpus datog rada nisu napisani u suviše razuđenom vremenskom periodu da bi to moglo negativno uticati na prikupljeni jezički materijal, odnosno rezultate analize korpusa kojom je dobijen 161 oblik na srpskom jeziku uz (približno) isto toliko engleskih i ruskih prevodnih ekvivalenata, što ukupno čini 483 oblika u sva tri poređena jezika. Valja naglasiti da su na nekoliko mesta u korpusu primećene praznine, tačnije da određeni glagoli nisu prevedeni na engleski i/ili ruski jezik i da za takve pojave ne postoji adekvatno objašnjenje, s obzirom na to da je, osim glagolskog oblika, u pojedinim slučajevima izostavljena i čitava rečenica.

2. Deminutivni glagoli

Deminucija podrazumeva „izražavanje upoređenosti, gradiranosti u pravcu smanjene mere” (Грицкат 1994: 6), te se deminutivnim glagolima smatraju oni koji izražavaju radnju koja je po obimu manja i kraćeg trajanja od radnje motivnog glagola. Deminutivne glagole Đ. Grubor (1953) svrstava u razvojne, naglašavajući komponentu koja ih približava stativnim glagolima –

⁴ Podaci o prevodiocu nisu navedeni jer se radi o elektronskom izdanju romana čija je tačna pristupna adresa navedena na kraju rada.

⁵ Isto.

vremenske oznake.⁶ Prema kompleksnoj podeli na koju se kod Grubora nailazi uočava se preplitanje sa drugim grupama glagola, premda ne sa onima sa kojima se deminutivni dovode u vezu u ovom radu. Dominantan način tvorbe date grupe glagola, prema Đ. Gruboru (1953: 32–33), jeste prefiksacija – korišćenjem sledećih prefiksâ: *po-* (*govori – pogovori*), *pri-* (*miri – primiri*), *pro-* (*pere – propra*). I. Grickat (1994: 25–29) izdvaja i sledeće prefikse: *o-* (*omekšati – smekšati*; *omekšati* ima značenje ‘učiniti mekim do određene (male) mere, ne sasvim’; *malo smekšati*),⁷ *na-* (*čuti – načuti*; prefiks *na-* pridaje semantiku početka radnje s daljim slabljenjem tog elementa; iz jezika se danas gubi deminuiranost sa *na-* (Грицкат 1994: 28)).⁸ U ruskom jeziku je prefiksacija dominantan proces tvorbe deminutivnih glagola, gde je prefiks *под-* vrlo produktivan i upućuje na činjenicu da se radnja vrši „istiha, krišom (рус. *подсматривать*)” (Грицкат 1994: 29), da je slabog intenziteta (рус. *поддуть*) i kratkog trajanja (рус. *подыскивать*), a takođe i *по-* (Авилова 1976: 284), što odgovara definiciji i osobenostima delimitativnih glagola (o čemu je pisao i Томмола 2015), koji pripadaju temporalno-faznom načinu vršenja radnje, a komparativni – kvantitativnom.⁹

U radovima I. Grickat (1994), I. Klajna (2003), B. Tošovića (2009a; 2009b), D. Veljković Stanković (2012), i dr. navodi se niz sufiksa/infiksa kojima se ostvaruje deminucija: infiks *-nu-* (*gutati – gucnuti*); sufiksi: *-ucka-* (*boleti – boluckati*), *-ka-* (*spavati – spavkati*), *-uka-* (*viriti – virukati*), *-uši-* (*pevati – pevušiti*) i sl. Pored stava govornog lica prema radnji koju obavlja, implicitno ovi glagoli (što zavisi od odabranih sufiksa) nose u sebi još neke činioce, npr.: intimnost (*pevušiti*, up. sa *pevkati* gde dati činilac odsustvuje) ili socijalni faktor (*pecnuti* (koga) /‘namerno izreći nešto nepovoljno za sagovornika’/ – *peći*) i sl. (Грицкат 1994: 17). Izbor sufiksa utiče na određene razlike u značenju, up.: *smeškati* (*se*) – radnja traje kratko i vrši se povremeno – *smejuljiti* (*se*)¹⁰ – radnja traje nešto duže, implicitno se vrši neznatno češće, a prisutna je i blaga

---

⁶ Grubor smatra da navedena grupa glagola „истиче само временску разлику од нормалнога [...] а да посао није сав извршен, то је већ самом деминутивношћу изречено...” (Грубор 1953: 33).

⁷ Slično je i kod glagola *očešati* koji *Речник српскога језика* (2011) u izdanju Matice srpske (dalje RMS) beleži kao „делимично, овлаш, благо додирнути, дотаћи” (RMS 2011: 889).

⁸ U korpusu je posvedočen jedan slučaj upotrebe prefiksa *na-* za izvođenje deminutivnih glagola – *napući*.

⁹ Deminutivni glagoli bi se, zbog ‘vremenskih oznaka’ koje poseduju, mogli uslovno nazvati delimitativnim glagolima u širem smislu i lokalizovati na krajnjoj periferiji, ukoliko bi u centru bili delimitativni glagoli.

¹⁰ Dati glagol *se*, zbog završetka *-iti*, može posmatrati i kao iterativni; v. 2.1.

pejorativnost. Pejorativni glagoli su vrlo bliski deminutivnim, ali sadrže i dodatno svojstvo: naime, glagolska radnja koju denotiraju ocenjuje se kao negativna, neprimerena datoj situaciji ili se obavlja nemarno (ukoliko se glagolima označava kretanje, ono je bez cilja i/ili neodređenog trajanja).¹¹ Sufiksi kojima se postiže pejoracija su: *-aka-* (*bacati – bacakati*), *-ara-* (*mlatiti – mlatarati*), *-ata-* (*glumiti – glumatati*) i dr. Glagoli sa pejorativnim značenjem se, kao i deminutivni, u korpusu ne javljaju često.

2.1. Dodatne grupe glagola značajne za analizu

Kvantitet izvršenosti radnje u vremenu, bilo delimično, bilo u potpunosti i broj ponavljanja koji je u tom vremenskom isečku postojao povezuje sve glagole koji pripadaju kvantitativnom načinu vršenja radnje. Za analizu su značajne dodatne tri grupe glagolskih leksema, što se obrazlaže u nastavku rada.

(1) Semelfaktivnim (trenutno svršenim) glagolima izražava se jednokratna radnja koja je u potpunosti, do kraja izvršena u određenom kratkom trenutku. Deminutivni glagoli su u bliskoj vezi sa semelfaktivnim jer „svodenje radnje na trenutak takođe je jedan od oblika ‘umanjenja’ glagola. Ovo se postiže infiksom *-nu-*” (Грицкат 1994: 15). U ruskom jeziku dati sufiks takođe može funkcionisati kao tvorbeno sredstvo deminucije u tzv. umanjenom načinu vršenja radnje (Авилова 1976), najčešće uz prefikse u cirkumfiksaciji (v. više o semelfaktivnim glagolima kod: Dickey & Janda 2009; Sokolova 2015). Dakle, kratko trajanje radnje i tvorbeno sredstva povezuju sledeće glagole: *klimnuti*, *liznuti*, *lupnuti*, *poskočiti*. B. Tošović (2009a) semelfaktivne glagole svrstava u one kojima se modifikuje *kvantitet* i izdvaja 8 grupa glagola izvedenih sufiksom *-nu-*.

(2) Iterativni (učestali) glagoli izražavaju radnju koja se često ponavlja i obično su nesvršenog vida. I. Grickat (1994: 16–17) objašnjava da je moguće od deminuiranih glagola napraviti iterativne promenom završetka *-ati* u *-iti* uz primere: *leškariti < leškarati*, *sipiti < sipkati*. Pored toga, promena sufiksa može ukazivati i na neznatne promene u semantici glagolskih leksema (v. primer glagola *smejuljiti (se)*). Izdvaja se čak i posebna grupa glagola – iterativno-deminutivni glagoli tipa *pijuckati* (Војводић 2013: 333).

(3) Atenuativni glagoli označavaju neznatno, blago, kratko vršenje radnje u odnosu na radnju motivnog glagola, a obrazuju se istim sredstvima kao i

¹¹ Up. glagole kretanja poput: *vozikati se*, *vozati se*, *vrludati*, *vucarati se*, *tumarati* i sl.

deminutivni: *po-* (*razmisliti – porazmisliti*)¹² i *pri-* (*leći – prileći*).¹³ Uslovno se mogu atenuativni glagoli povezati sa ublaženim načinom vršenja radnje (рус. смягчительный способ действия), koji izdvaja N. S. Avilova (Авилова 1976), a čija je odlika da se radnja vrši malo i nepotpuno. U ruskom jeziku se takođe glagoli ovog načina vršenja radnje obrazuju istim sredstvima kao i deminutivni: *po-* (рус. *по-*; *поуспокоиться*), *pod-* (рус. *под-*; *подсесть*), i *pri-* (рус. *при-*; *привстать*).

2.2. Analiza

U korpusu je registrovano 110 glagola u srpskom jeziku sa deminutivnim ili značenjem koje je blisko deminutivnom prema kriterijumima navedenim u odeljku 2.1., a njihovih prevodnih ekvivalenata u engleskom, odnosno ruskom jeziku je približno isto toliko. Niže navodimo neke od glagolskih leksema ekscerpiranih iz korpusa. Up.:

- (1)а) ...taj jezik negde pod ušima **drhturi** od ukrajinskih vetrova koji su besneli u ustima Rusa. (P. 93: 49)
- b) ...that tongue **shivered** from the Ukrainian winds that raged in the Russian's mouth. (P. 98: 55)
- с) ...язык **дрожал** где-то под ушами от украинских ветров, бушевавших во рту русского. (П. 99: 57)

Glagol *drhturiti* (1) je *deminutivni* i imperfektivni, tako ga definiše i RMS (2011: 311), upotrebljen je u prezentu. Njegov ekvivalent u engleskom jeziku je *to shiver* u neprogresivnom obliku, a u ruskom – glagol *дрожать* u prošlom vremenu. Da je reč o slabom intenzitetu radnje u engleskom jeziku pokazuje definicija 'Shake slightly and uncontrollably' (oxforddictionaries.com). U ruskom jeziku izostaje komponenta intenziteta radnje jer je upotrebljen motivni glagol kojim se data informacija ne eksplicira.

- (2)а) ...nego sve čekaju, pa **merkaju**, pa im nije po volji... (N. 08: 37)
- b) ...[the ones to blame] for everyone waiting to see what comes along next, for **letting their eyes wander**, and changing their minds... (N. 09: 45)
- с) ...чего-то ждут, на что-то **рассчитывают**, а потом им не нравится... (Н.: 7)

---

¹² „Мало размислити” (RMS 2011: 980).

¹³ „Лећи на кратко време” (RMS 2011: 1026).

Merkati (2) je deminutivni glagol (jedan od retkih izvedenih sufikslnim formantima u korpusu) i upotrebljen u prezentu. Na engleski jezik je preveden perifrastičnom konstrukcijom *letting their eyes wander* koja je progresivna, a na ruski glagolskom leksemom *рассчитывать*, koja je, kao i srpski original, u prezentu, ali koja nema deminutivno značenje.

(3)a) ...povetarac **mreška** vodu... (N. 08: 173)

b) ...a light breeze **babbling** brook... (N. 09: 196)

c) ...ветерок **рябью пробегает** по поверхности ручья... (H.: 35)

Mreškati (3) (oblik je u prezentu) znači ‘praviti mreške, nabore, talasiće, lagano nabirati, blago talasati (vodenu površinu)’ (RMS 2011: 723) i u datom rečniku zabeležen je kao osnovni oblik glagola. Sa druge strane, u *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* P. Skoka (knj. II, 1972: 464) *mreškati* je registrovan kao denominalni deminutivni glagol. Prevodni ekvivalent u engleskom jeziku – progresivni oblik engleskog glagola *to babble* – takođe sadrži deminutivnu, odnosno atenuativnu semantičku komponentu; navodimo primer upotrebe iz rečnika: ‘a gently babbling brook’ (oxforddictionaries.com). Što se pak tiče ruskog prevodnog ekvivalenta, *пробегать (рябью)* je takođe deminutivni glagol upotrebljen u prezentu, a izveden je prefiksom *pro-*.

(4)a) ...ni psi ne ujedaju, samo buve **peckaju** kao da ti je puna košulja zvezda, pa trepere po tebi. (P. 93: 62)

b) ...и собаки не кусаются, только блохи как будто рубаха полна звезд, которые мерцают и щекочут. (П. 99: 73)

c) ...even dogs don't bite, just fleas as though you had a shirt full of stars blinking all over you. (P. 98: 71)

Navedeni primer (4) je interesantan jer pokazuje potpuno odsustvo srpskog deminutivnog glagola u jezicima prevoda. Naime, izostavljen je glagol *peckati* u složenoj rečenici i u engleskom (4b) i u ruskom jeziku (4c).¹⁴ Sa druge strane, u okviru date složene rečenice u jezicima prevoda prisutni su ekvivalenti srpskom glagolu *ujedati* u negiranoj formi: *don't bite* u engleskom, odnosno *не кусаются* u ruskom jeziku.

(5)a) Nisam hteo da se napijem i samo sam **pijuckao**. (N. 08: 187)

b) Напиваться не хотел, просто сидел и медленно **попивал** его. (H.: 38)

c) I didn't want to get drunk, so I merely **sipped** it. (N. 09: 220)

¹⁴ Razlog izostavljanja deminutivnog glagola *peckati* može biti (ne)umešnost prevodilaca.

Glagolska leksema *pijuckati* (5) može se, kao što smo videli, svrstati u *iterativno-deminutivne* glagole, a u datom kontekstu je upotrebljena u perfektu, kao i njen ruski ekvivalent *nonувать*. Engleski ekvivalent *to sip* je glagol koji semantički sasvim odražava značenje glagola *pijuckati*: ‘Drink (something) by taking small mouthfuls’ (oxforddictionaries.com). Ovo je jedan od retkih slučajeva potpune ekvivalentnosti proučavanih glagola na leksičkom nivou u srpskom, ruskom i engleskom jeziku u našem korpusu.

- (6) a) ...kineski carevi su vekovima pazili na svoje podanike tako što su im **seckali** meso... (N. 08: 151)
b) ...китайские императоры веками следили за тем, чтобы для их подданных мясо было **нарезано** загодя... (Н. 30)
c) Chinese emperors would wait on their subjects by **cutting up** their meat for them... (N. 09: 171)

U primeru (6) nije ostvarena ekvivalentnost među glagolskim leksemama. Naime, glagol *seckati* je izveden deminutivnim sufiksom *-k*, a takvih je glagola u korpusu malo registrovano, zbog čega im je posvećena posebna pažnja u ovom radu. Ruski prevodni ekvivalent *нарезано* (kratki oblik trpnog glagolskog prideva prošlog vremena) ne sadrži komponentu deminutivnosti, kao ni engleski – progresivni oblik fraznog glagola *to cut up*.

U primeru (7) značenje glagola *nećkati* (*se*) delimično se poklapa sa značenjem engleskog ekvivalenta – fraznog glagola neprogresivnog oblika *to hang back*. Sa druge strane, ekvivalentnost je gotovo potpuna sa glagolskom leksemom u ruskom jeziku – *отнекиваться*, up.:

- (7) a) On se nešto **nećkao**, ne znam zašto... (N. 2008: 174)
b) Он стал **отнекиваться**, уж не знаю почему... (Н.: 36)
c) For some reason...he **hung back**... (N. 2009: 197)

Primer (8) ilustruje neobičnu situaciju uočenu prilikom analize korpusa. Naime, glagolima *zamuckivati* i *to stammer* (neprogresivni oblik) značenja se potpuno poklapaju. Mogućnost ekvivalentnosti na leksičkom planu, imajući u vidu vrstu analiziranih glagola i izraženi analitizam u engleskom jeziku, je vrlo iznenađujuća. Sa druge strane, ruski glagol *заговорить* nema nikakve veze sa načinom vršenja radnje koji se iskazuje glagolom *zamuckivati* (osim što u oba jezika prefiks *za-* signalizira početak radnje), premda bi se moglo reći da je u datom primeru određeni stepen ekvivalentnosti postignut leksički, upotrebom priloga *сбивчиво*.¹⁵ Up.:

---

¹⁵ Smatramo da bi veći stepen ekvivalentnosti sa glagolom u srpskom jeziku bio postignut upotrebom druge glagolske lekseme u ruskom jeziku, na primer: *запинаться* ili *заикаться*.

(8)a) – Njegovo carsko veličanstvo ne želi da se zna o mom... odnosno, našem poslu – **zamuckivao je**. (N. 08: 10)

b) – Его императорское величество не хотели бы, чтобы стало известно о моем... точнее, нашем деле, – сбивчиво **заговорил** он. (H.: 1)

c) “His Imperial Majesty does not wish my – I mean, our – business...,” he **stammered**. (N. 09: 15)

Značenje glagola *poskočiti* (9) – ‘malo skočiti’ – nije preneto u prevodu na engleski i ruski jezik. U ruskom prevodu nema glagola koji označava kretanje, dok u engleskom perifrastična konstrukcija *as if he had never left the chair* ne pokazuje na koji je način kretanje izvršeno, up.:

(9)a) A onda je seo i nastavio da sedi i crta tako mirno kao da nije ni **poskočio**. (N. 08: 65)

b) И тут же снова сел и как ни в чем не бывало продолжал чертить. (H.: 13)

c) Then he took his seat again and resumed drawing as calmly as if **he had never left the chair**. (N. 09: 76)

Kao i prethodni primer, i primer (10) nam ilustruje kontekstualnu nerealizaciju deminutivne glagolske lekseme u nekom od jezika prevoda. Deminutivno značenje glagola *priželjkivati* nije predstavljeno ni leksički ni perifrastično u engleskom, odnosno ruskom jeziku. Pored toga, *priželjkivati* nam pokazuje još jednu osobinu deminutivnih glagola: vršenje radnje ‘potajno’.¹⁶ Delimična ekvivalentnost u analiziranim kontekstualnim realizacijama date glagolske lekseme u srpskom jeziku i njenih prevodnih ekvivalenata bi mogla biti postignuta upotrebom perifrastične konstrukcije čiji bi integralni članovi bili, na primer, prilozi *втайне* u ruskom, odnosno *secretly* u engleskom jeziku. Up.:

(10) a) ...da zida brzinom koju je **priželjkivao** i zamišljao u detinjstvu... (P. 93: 30)

b) Он...принялся...возводить стены с быстротой, о которой **мечтал** в детстве... (П. 99: 36)

c) He...began...building with the speed he had **desired** and imagined as a boy... (P. 98: 33)

¹⁶ U RMS (2011: 1022) se prilikom definisanja datog glagola navodi: ‘često prikriveno i u manjoj meri?’.

3. Augmentativni glagoli

Augmentativni glagoli najčešće su navođeni u okviru opštih klasifikacija glagola izvedenih određenim tvorbenim formantima, a posebno su obrađivani samo u monografijama Đ. Grubora (1953) i B. Tošovića (2009a; 2009b), premda su i u datim monografijama proučavani u okviru šire semantičko-tvorbene analize glagola.

Prema Gruboru (1953: 34), osobina augmentativnih glagola je da je radnja izvršena u većoj meri nego što bi trebalo, što se postiže prefiksom *pre-*: *jesti – prejesti se; peći – prepeći; kuvati – prekuvati* i sl., gde on ima, kao i kod prideva, ekscesivno značenje (Klajn 2002: 271). Postoje i glagoli s datim prefiksom koji nemaju ekscesivno značenje već njemu blisko ‘preći određenu granicu’, koje se metaforički izvodi iz prostornog značenja. I. Klajn (2002) kao ilustraciju navodi glagole: *prestići, prerasti, pretegnuti, prevagnuti* i dr. U korpusu su registrovani neki od pobrojanih glagola i uvršteni su u augmentativne (zadovoljavaju kriterijum, a značenje glagola je proveravano u RMS (2011)). B. Tošović (2009a: 58) izdvaja, pored navedenog, i sledeće prefikse s augmentativnim značenjem: *raz-* (*ras-*): *rasplakati se, razbacivati*; *iz-* (*is-*): *ispijati, istresati*; *uz-* (*us-*): *ustrčati se, ushodati se*. I. Klajn (2002) pak ne pominje da dati prefiksi mogu imati i augmentativno značenje.

U korpusu je registrovan prilično veliki broj glagola sa prefiksom *pre-*, ali većina ima prostorno značenje. Brojni su i glagoli sa prefiksima koje B. Tošović smatra augmentativnima, ali s obzirom na to da o augmentativnim glagolima nemamo mnogo podataka, kao i da jedino kod Tošovića nailazimo na podatak da prefiksi *raz-* (*ras-*), *iz-* (*is-*) i *uz-* (*us-*) mogu posedovati i augmentativno značenje, iz korpusa su izdvojeni pojedini glagoli s tim prefiksima.

3.1. Analiza

Analizom su obuhvaćeni, pored prefiksiranih glagolskih oblika kod kojih je augmentacija eksplicirana odgovarajućim formantima (primeri (11), (12) i (13)) i oni za koje se smatra da u svojoj dubljoj semantičkoj strukturi kriju izvesno augmentativno značenje, tačnije oni glagolski oblici kod kojih je značenje augmentacije implicitno sadržano u glagolskoj leksemi, dakle izraženo leksički: primeri (14), (15) i (16). U korpusu je izdvojeno ukupno 43 oblika s potencijalno augmentativnim značenjem, a niže navodimo neka od njih.

Augmentativno značenje glagola *prestariti* (11) je u srpskom jeziku izraženo na nivou lekseme, dok je u ruskom i engleskom jeziku ekvivalentnost postignuta analitičkim konstrukcijama, up.:

- (11) a) Ali, pazi da ne **prestariš** za školu. (P. 93: 43)
 b) Смотри только, чтобы не **стать слишком старым** для учения. (П. 99: 50)
 c) But take care not to **become too old** for school. (P. 98: 48)

Leksema *prenaseljena* (12) je pasivni oblik u sva tri jezika. Potrebno je naglasiti da RMS (2011) registruje samo navedenu pasivnu formu, tačnije da infinitivni oblik u datom rečniku nije zabeležen. Napomenimo da se u engleskom jeziku navedeni ekvivalent može posmatrati i kao konstrukcija glagola ‘biti’ + pridev (*to be* + adj.). Dati primer specifičan je po tome što je prefiksacija tvorbeni model prisutan u svim poređenim jezicima (ovo je redak primer kontekstualne realizacije glagolskog oblika upotrebom augmentativnih prefiksa u sva 3 poređena jezika u korpusu): *pre-* u srpskom, *nepe-* u ruskom, a *over-* u engleskom. Up.:

- (12) a) Već sam **prenaseljena!** (P. 93: 10)
 b) Уже просто **перенаселена!** (П. 99: 10)
 c) “I’m already **overpopulated!**” (P. 98: 8)

Primer (13) ilustruje jedinstvenu pojavu uočenu u korpusu. Naime, augmentativno značenje glagola *preznojavati* (*se*) implicitno je sadržano u engleskom ekvivalentu (progresivnom obliku glagola *to struggle*, što bi se moglo na srpski jezik prevesti kao *premarati se*),¹⁷ dok je u ruskom jeziku ono predstavljeno analitički: glagolskim prilogom sadašnjeg vremena i imenicom. Up.:

- (13) a) ...jer ko bi išta davao dok se **preznojava** idući uzbrdo. (N. 08: 102)
 b) ...кому захочется давать милостыню на улице, по которой приходится, **обливаясь потом**, взбираться в гору. (Н.: 20)
 c) Who would stop to let them have a cent while **struggling** towards the top? (N. 09: 116)

Primeri koji slede u nastavku rada ilustruju implicitnu (leksičku) augmentaciju glagolskih leksema. Naime, glagole govorenja u primeru (14) i (15) smatramo augmentativnima prema glagolu kojim se prototipično denotira govorna radnja – glagolskoj leksemi *govoriti*. Up.: *govoriti* – *čavrljati /pričati mnogo i brzo/* (prema RMS 2011: 1470) i *govoriti* – *torokati /mnogo i koješta govoriti/* (prema RMS 2011: 1301). Dakle, kao što smo gore naveli, smatramo da glagol *torokati* (14) na dubljem semantičkom planu čuva augmentaciju u odnosu na dominantni glagol iz grupe glagola govorenja. U datom primeru je srpskom glagolu *torokati* prevodni

¹⁷ Značenja glagola su implicitno bliska, odnosno moglo bi se reći da su radnje *premaranja* i *preznojavanja* međusobno uslovljene, te imamo delimičnu ekvivalentnost srpskog i engleskog glagola.

ekvivalent u ruskom jeziku analitička konstrukcija *не закрывать рта*, a u engleskom jeziku progresivni oblik glagola *to talk*, uz izraz *nineteen to the dozen*. Ni u ruskom ni u engleskom jeziku nije sasvim odraženo značenje glagola *torokati*, jer u srpskom jeziku takva govorna radnja ima mnogo jači intenzitet nego u jezicima prevoda, kao i vrlo izraženu stilski markiranu (pejorativnu) komponentu. Up.:

- (14) a) Ali zato je Šmidlin **torokao sve** u šestnaest. (N. 08: 19)
- b) Но зато барон Шмидлин **не закрывал рта**. (Н.: 3)
- c) But Baron Schimmlin **was talking nineteen to the dozen**, as they say. (N. 09: 25)

Glagolsku leksemu u primeru (15) takođe smatramo augmentativnom prema glagolu *govoriti*. Naime, semantička komponenta ‘mnogo i brzo govoriti’ je denotirana glagolskim leksemama bez prefiksa u perfektu i u srpskom (*čavrljala*) i u ruskom jeziku (*болтала*), dok je u engleskom jeziku ekvivalent neprogresivni oblik glagola *to chatter* sa značenjem *neformalno razgovarati*, dakle bez augmentativne komponente. Up.:

- (15) a) ...Kalina je **čavrljala** i usput su igrali jednu igru. (П. 12: 42)
- b) ...Kalina **chattered**. (P. 88: 17)
- c) ...Калина **болтала** и при этом играла в одну игру. (П.: 22)

Glagol *liptati* (16) ima augmentativno značenje prema *teći* (*teći mnogo i brzo*). U ruskom jeziku ekvivalent mu je glagol *пениться* (*peniti se*), koji nema ni približno slično značenje kao *liptati*.¹⁸ Sa druge strane, imajući u vidu da se u datom primeru radi o ‘prenošenju slike’, možemo zaključiti da ipak postoji određena ekvivalentnost glagola u srpskom i ruskom jeziku, iako nije upotrebljen ekvivalentan morfološki oblik. Dakle, ekvivalentnost postoji ukoliko primer (16c) interpretiramo na sledeći način: krv teče toliko snažno [*lipti*] da se u njoj pojavljuju mehurići vazduha [*peni se*]. Glagol *liptati*, kao, uostalom, ni čitava rečenica, nije preveden na engleski jezik; rečenica (16b) nalazi se na mestu na kom bi trebalo da bude izostavljeni prevodni ekvivalent. Up.:

- (16) a) Krv mu je **liptala** na usta. (N. 08: 236)
- b) He was gripping the pommel of the dagger... (N. 09: 265)
- c) На его губах **пенилась** кровь. (Н.: 47)

4. Majorativni glagoli

---

¹⁸ Nešto bliži ekvivalent bio bi glagol *литься*.

Date glagolske lekseme specifične su u odnosu na ostale glagole koji, zajedno sa njima, čine grupu komparativnih glagola prvenstveno po tome što se njima (majorativnim glagolima) ukazuje na modifikaciju *norme*, a ne na modifikaciju *stepena* izvršenosti radnje (Тошович 2009a). Ђ. Grubor (1953: 35) naglašava da je kod majorativnih glagola „pretežniju količinu radnje izvršio neko drugi”, dok drugi autori dodaju da se majorativnim glagolima iskazuje određena „dominacija” i da sadrže nijansu „takmičenja” u svom značenju (Тошович 2009a: 88).

Prema Gruboru (1953: 35–36), značenja datih glagola ekspliciraju se sledećim prefiksima: *nad-* (*natpjeva*), *do-* (*dopravda mu*) i *pre-* (*preteče ga*). Tošović (2009a) za ovu grupu glagola navodi samo prefiks *nad-* (*nadvladati*, *nadlajavati* i sl.), kao i Klajn (2002: 259), koji kada razmatra značenje prefiksa *nad-* konstatuje da on ostvaruje apstraktno značenje superiornosti, nadmoći (*nadmašiti*, *nadjačati* itd.), a da imperfektivizovani glagoli (uz povratnu zamenicu *se* u svom sastavu) znače međusobno takmičenje (*nadmudrivati se*, *nadvikivati se* i sl.).

4.1. Analiza

Usled vrlo ograničenog tvorbenog potencijala datih glagola, registrovano je svega 8 u korpusu. Up.:

- (17) a) Takav način vladanja mogao bi da **nadmaši** samo neko ko bi sasvim ukinuo meso... (N. 08: 151)
- b) С такой системой правления мог **совладать** только тот, кто отменил бы мясо совсем... (H.: 30)
- c) Such a form of government is **unsurpassable**, unless you eliminate meat entirely... (N. 09: 171)

Leksema *nadmašiti* (17) u ruskom jeziku ima ekvivalent *совладать*. Iako se prefiks *sa-* (рус. *co-*) kod B. Tošovića (2009b) ne navodi kao mogući transakcionalni prefiks majorativnih glagola, smatramo da i *совладать* (srp. *savladati*) ima semantičku komponentu superiornosti, te da je ekvivalentnost delimična. Prevodni ekvivalent datog glagola u engleskom jeziku je pridev *unsurpassable*, koji bismo na srpski verovatno preveli glagolskim pridevom trpnim, tako da i u ovom slučaju nemamo potpunu ekvivalentnost (glagol za glagol).

- (18) Da znam da sam tu i da mogu da ih **nadjačam**. (N. 08: 224)

Primeru (18) nisu pronađeni ekvivalenti ni u jednom jeziku prevoda. Rečenica je ostala neprevedena i nije inkorporirana u neki drugi deo teksta, jednostavno je izostavljena.

- (19) a) Samo je dvanaest godina **nadživeo** oca. (II. 12: 73)

b) He **survived** his father **by** only twelve years. (P. 88: 41)

с) Он **пережил** своего отца всего **на** двенадцать лет. (П.: 44)

Nadživeti (19) ima i u ruskom i u engleskom jeziku kao ekvivalente analitičke konstrukcije (glagol i predlog), čime je ostvarena delimična podudarnost jer majorativnost nije tako snažno izražena kao u samoj glagolskoj leksemi u srpskom jeziku.

(20) a) ...па ако буде **nadvladao** u sporu Jevreje i Saracene – prihvaćemo vašu veru. (П. 12: 98)

b) ...for if he **emerges victorious** from the debate with the Jews and the Saracens, we shall adopt your faith. (P. 88: 33)

с) ...если они **победят** евреев и сарацин, мы примем вашу веру. (П.: 55)

Glagolska leksema *nadvladati* (20) nema u engleskom jeziku ekvivalent sa majorativnim značenjem toliko jasno izraženim kao u srpskom (u engleskom je ekvivalent analitička konstrukcija u čijem su sastavu glagol i pridev). Sa druge strane, ruski ekvivalent je glagol *победить* koji u sebi sadrži komponentu *takmičenje* i može se smatrati majorativnim.¹⁹ Ukoliko bi, na primer, bio upotrebljen glagol *непечунуть* kao ekvivalent glagolu *nadvladati*, ekvivalentnost bi bila znatno veća (prefiks *непе-* bi doprineo eksplicitnijoj realizaciji komponente superiornosti glagolske lekseme).

U glagolu *nadgledati* (21) izražena je superiornost govornog lica u odnosu na ostale. Analitička konstrukcija *должен следить* u ruskom jeziku nema majorativno značenje, dok je kod glagola *oversee* u engleskom jeziku uspostavljena potpuna ekvivalentnost sa srpskim glagolom *nadgledati*, odnosno kod glagola *to see* je pomoću prefiksa *over-*²⁰ ostvareno majorativno značenje. Up.:

(21) a) Ja, između ostalog, moram i njih da nadgledam. (N. 08: 17)

b) ...я, в частности, должен следить и за ними. (Н.: 3)

с) ...I must oversee them, as well. (N. 09: 23)

---

¹⁹ Analizirajući prefikse ruskih glagola i njihove transakcionalne ekvivalente u srpskom, hrvatskom i bošnjačkom jeziku, B. Tošović (2009b: 137) zaključuje da se majorativnost u ruskom jeziku, iako retko, ipak može izraziti i prefiksom *po-* (*no-*) kada se kao ekvivalenti ruskim glagolima s datim formantom u srpskom jeziku sreću glagoli s prefiksom *nad-*. Naša analiza je pokazala da postoje i obrnuti slučajevi, odnosno da srpskim majorativnim glagolima sa prefiksalsnim formantom *nad-* mogu odgovarati glagoli s formantom *no-* u ruskom jeziku.

²⁰ Dati prefiks, pokazalo se, funkcioniše kao ekvivalentan prefiksima *pre-* (augmentativni) i *nad-* (majorativni) u srpskom jeziku.

5. Zaključak

U radu su analizirani prvenstveno augmentativni, deminutivni i majorativni glagoli, koje u datom radu nazivamo ‘komparativni glagoli’ jer se njima denotira poređenje u odnosu na radnju motivnog glagola (augmentativni i deminutivni) ili u odnosu na neko drugo lice (majorativni). Značenja posmatranih glagolskih leksema se u srpskom jeziku realizuju na leksičkom nivou modifikacijom osnovnog značenja motivnog glagola procesima prefiksacije ili sufiksacije (često i njihovim kombinovanjem), odnosno značenja datih glagola eksplicirana su odgovarajućim formantima. Očekivano, ekvivalenti analiziranih glagola u engleskom jeziku uglavnom su frazni glagoli ili sintaksičke konstrukcije (dakle, značenja se realizuju na sintaksičkom nivou), dok je kod ruskih prevodnih ekvivalenata uočeno da se ne upotrebljavaju isti prefiksadni formanti kao u srpskom jeziku. Naime, analiza korpusa je pokazala da ukoliko je kod glagola moguće i prefiksacijom i sufiksacijom modifikovati značenje (kao kod deminutivnih glagola), distribucija tvorbenih formanata će se u tim slučajevima razlikovati u ova dva srodna jezika: u ruskom jeziku češća je prefiksacija, u srpskom – sufiksacija, uz napomenu da je data pojava karakteristična za korpusni materijal koji smo mi koristili.

Kada je reč o deminutivnim glagolima obrazovanim sufiksima, primećene su praznine u nekom od jezika prevoda ili upotreba motivnog glagola bez ikakvog konkretizatora koji bi nagoveštavao deminuciju. Drugim rečima, uočeno je da takav glagol gubi deminutivno značenje u nekom od jezika prevoda analiziranih u datom radu. Analiza korpusa takođe je pokazala da su poklapanja značenja u srpskom i engleskom jeziku na leksičkom nivou ipak moguća, iako vrlo retko (na što je i u radu, kao na specifičan slučaj, skrenuta pažnja). Može se pretpostaviti da su komparativni glagoli značajan deo idiolekta, a da je njihova slaba frekventnost u pisanoj upotrebi uslovljena činjenicom da govornik svesno bira glagole kojima se ne odražava njegov stav prema određenoj radnji ili pojavi jer želi da izbegne da mu se rečnik okarakterise kao neprikladan, odnosno nepodoban (up. 2.1.).

Formanti kojima se modifikuje osnovno značenje motivnog glagola u svakoj od podgrupa koje čine skupinu glagolskih leksema koje u datom radu nazivamo ‘komparativnim glagolima’ su višeznačni, pa je klasifikacija glagola u određene (pod)grupe bez analiziranja dublje semantičke strukture i motivnog i izvedenog glagola, a posebno konteksta u kojem se javljaju, nemoguća, jer upravo on razrešava dilemu pripadnosti određenog glagola nekim grupama.

LITERATURA

- Авилова, Н. С. 1976. *Вид глагола и семантика глагольного слова*. Москва: Наука.
- Вељковић Станковић, Драгана. 2012. “Когнитивни аспекти деминуције глагола у српском језику”. *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*: 497–514.
- Вељковић Станковић, Драгана. 2015. “Деминутивно-пејоративни глаголи изведени суфиксима *-ака*, *-ара* и *-ата*”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, књ. 44/ 3: 39–61.
- Војводић, Дојчил. 2013. “Вид глагола”. *Српска енциклопедија*/ Гл. ур. Ч. Попов, Д. Станић – Том II: В – Вшетечка. Нови Сад: Матица српска; Београд: САНУ/ Завод за Уџбенике: 332–333.
- Грицкат, Ирена. 1994. “О неким особеностима деминуције”. *Јужнословенски филолог*, књ. LI: 1–30.
- Грубор, Ђуро. 1953. *Аспектна значења*. Загреб: ЈАЗУ.
- Dickey, Stephen M. & Janda, Laura A. 2009. “*Хохотнул, схитрил*: The Relationship between Semelfactives Formed with *-ни-* and *-с-* in Russian”. *Russian Linguistics*, vol. 33, № 3: 229–248.
- Ивановић, Милена. 2015. “Степеновање у сфери глагола”. Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Номаћи (ур.). *У простору лингвистичке славистике*. Београд: Филолошки факултет: 399–414.
- Клајн, Иван. 2002. *Творба речи у савременом српском језику, I део: Слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства/ Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Клајн, Иван. 2003. *Творба речи у савременом српском језику, II део: Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства/ Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Novakov, Predrag. 2005. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Sokolova, Svetlana. 2015. “«*Rabotnul na slavu – gul’ni smelo!*»: –NU- as a universal aspectual marker in non-standard Russian”. М. Китадзё (сост.). *Аспектуална семантичка зона: типологија систем и сценарији дијакроничког развоја/ The Aspectual Semantic Zone: Typology of Systems and Scripts of Diachronic Progresses*. – Киото: Издање «Tanaka Print» (Универзитет Киото Сангё): 256–262.

- Томмола, Х. 2015. “Делимитативы – неопределённые глаголы совершенного вида”. М. Китадзё (сост.). *Аспектуальная семантическая зона: типология систем и сценарии диахронического развития/ The Aspectual Semantic Zone: Typology of Systems and Scripts of Diachronic Progresses*. – Киото: Издательство «Tanaka Print» (Университет Киото Сангё): 277–283.
- Тошович, Бранко. 2009а. *Способы глагольного действия в сербском, хорватском и бошняцком языках*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Тошович, Бранко. 2009б. *Трансакционал русскогo и сербскогo/ хорватскогo/ бошняцкогo языков*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Skraćenice i izvori:

- N. 08 – Novaković, Mirjana. 2008. *Strah i njegov sluga*. Beograd: Everest Media.
- N. 09 – Novaković, Mirjana. 2009. *Fear and Servant*. Belgrade: Geopoetika Publishing.
- P. 88 – Pavić, Milorad. 1988. *Dictionary of the Khazars*. New York: Alfred A. Knopf, Inc.
- P. 93 – Pavić, Milorad. 1993. *Unutrašnja strana vetra*. Beograd: Draganić.
- P. 98 – Pavić, Milorad. 1998. *The Inner Side of the Wind*. Beograd: Dereta.
- RMS – Николић, Мирослав и др. 2011. *Речник српскогo језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Knjiga II, K — poni*. Zagreb: JAZU.
- П. 99 – Павич, Милорад. 1999. *Внутренняя сторона ветра*. Санкт-Петербург: Азбука классика.
- П. 12 – Павић, Милорад. 2012. *Хазарски речник*. Београд: Завод за уџбенике.
- Н. – Новакович, Мирьяна. *Страх и его слуга*. <http://profilib.com/chtenie/69408/miryana-novakovich-strakh-i-ego-sluga.php> (17. 12. 2016)
- П. – Павич, Милорад. *Хазарский словарь*. <http://fanread.ru/book/3068265/> (07. 11. 2016)
- www.oxforddictionaries.com

Tijana I. Balek

COMPARATIVE VERBS IN SERBIAN COMPARED WITH ENGLISH AND RUSSIAN

Summary

The paper presented some of the basic characteristics of the so-called '*comparative*' verbs in Serbian and their English and Russian equivalents. The term '*comparative verbs*' includes three types of verbs – *diminutive*, *augmentative* and *majorative verbs* whose action, state, or occurrence are compared to the action, state, or occurrence of the verbs they are derived from. The verbs discussed are more frequent in Serbian and Russian, but the corpus analysis has shown that, unexpectedly, there are a few examples of full semantic equivalence in Serbian and English (but not Russian).

Key words: diminutive verbs, augmentative verbs, majorative verbs, English, Russian, Serbian.